

JÓZEF BURSZTA

OTWARCIE OBRAD

Z obowiązku reprezentowania naczelnej organizacji polskiej etnografii, a zarazem współorganizatora dzisiejszego spotkania Komitetu Nauk Etnologicznych Polskiej Akademii Nauk, przypadła mi w udziale miła i zaszczytna funkcja otwarcia obrad Jubileuszowej Konferencji Międzynarodowej Komisji do Badań Kultury Ludowej w Karpatach i na Bałkanach. Obrady nasze odbywają się — przy tak pięknej pogodzie — w Domu Pracy Twórczej Polskiej Akademii Nauk, w dawnym dworku, z którym związane są także dzieje naszej nauki. Dworek ten był w 2 połowie XIX w. własnością zasłużonej dla polskiej kultury rodziny Konopków i właśnie w tym dworku przebywał przez szereg lat (1871-1875 i inne) w gościnie u Konopków twórca podstaw polskiej etnografii — Oskar Kolberg i stąd czynił wyprawy badawcze w kraj.

Wspomniałem, że nasza Konferencja ma charakter jubileuszowy. Właśnie w roku bieżącym minęło 20 lat od utworzenia Komisji Karpackiej, jednej z nielicznych form międzynarodowej współpracy w zakresie etnografii. Komisja ta zdołała połączyć do wspólnych celów badawczych tak liczne zespoły pracowników z ośrodków badawczych sześciu krajów karpackich i bałkańskich.

Do utworzenia Komisji Karpackiej doszło w sposób niejako naturalny. Było to odpowiedzią na wspólne potrzeby badawcze kilku ośrodków naukowych, które już prowadziły badania kultury ludowej w Karpatach. W takim też kontekście w 1958 r. prof. Witold Dynowski, kierownik ówczesnego Działu IV Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, odbył wstępne a wiążące rozmowy w instytutach etnograficznych w Pradze i Bratysławie w sprawie właśnie uzgodnienia wspólnych czy zintegrowanych i wzajemnie zorientowanych badań. Ze strony polskiej badania karpackie przeprowadzono w kilku ośrodkach (Kraków, Warszawa, Łódź), najbardziej jednak akcją tą zainteresowany był krakowski Zakład Etnografii IHKM PAN pod kierunkiem prof. Mieczysława Gładysza. Jak to wynika z dokumentacji zawartych zwłaszcza w kolejnych numerach „Etnografii Polskiej”, dzięki inicjatywie prof. Gładysza doszło do zorganizowania w Krakowie w lutym 1959 r. pierwszej Konferencji planująco-organiza-

cyjnej, na której omówiono dotychczasowe osiągnięcia badawcze i zarysowano wstępne plany. W ślad za tą Konferencją odbyło się (w czerwcu 1959 r.) spotkanie w Bratysławie, na którym ustalono wytyczne działalności organizacyjnej i naukowej. A znów następna, trzecia Konferencja naukowo-planująca miała miejsce już w lipcu tegoż 1959 r. w Warszawie. Skupiła ona pracowników naukowych z Czechosłowacji i Polski. Wniosła dalsze ustalenia planu wspólnych badań kompleksowych. Efektem wszystkich tych Konferencji było uzyskanie rozeznania w dotychczasowych osiągnięciach badawczych, uświadomienie wspólnych celów poznawczych oraz ustalenie konkretnego już planu pracy i zasad międzynarodowej współpracy.

Podjęcie obszaru Karpat i Bałkanów jako pola międzynarodowych badań nad kulturą ludową oraz badań interdyscyplinarnych jest bez wątpienia jedną z najbardziej potrzebnych inicjatyw naukowych. Są to przecież obszary i regiony o charakterze nieograniczonego wręcz laboratorium dla wielu nauk, szczególnie zaś dla etnografii. Są to przecież regiony styku i współzycia wielu grup etnicznych; obszary swoistej wędrówki ludów i wielokierunkowych dyfuzji kulturowych; tereny wykształcania się wielu regionalnych postaci kultury; to laboratorium związków i współzależności między gospodarującymi grupami ludzkimi a środowiskiem geograficznym, z czego wynika wiele analogii i zbieżności a zarazem specyfiki w postaciach owych kultur regionalnych — i wiele, wiele jeszcze innych zjawisk i procesów kulturowych. Wszystko to stanowi kapitalną wręcz bazę dla wspólnych, międzynarodowych, kierowanych jednolitymi założeniami, celami i metodami badań etnograficznych.

Dobrze się więc stało, że przed 20 laty — dzięki efektywnej współpracy czołowych etnografów z Polski i Czechosłowacji (z których wielu uczestniczy w dzisiejszej Konferencji) — doszło do zawiązania Komitetu.

Najbliższe lata przyniosły — jak wiadomo — znaczne natężenie prac. Od strony organizacyjnej doszło do sformalizowania współpracy w postaci umowy między stroną czechosłowacką a polską (marzec 1960), zorganizowania sekretariatu, opracowania statutu formalnej już organizacji pod nazwą Międzynarodowej Komisji do Badań Kultury Ludowej w Karpatach i na Bałkanach, przystąpienia do współpracy naukowców z czterech państw oraz do założenia czasopisma międzynarodowego „Carpatica”. Od strony naukowej nastąpiło uzewnętrznienie dotychczasowych osiągnięć badawczych. Tym ze strony polskiej zostały m. in. poświęcone dwa kolejne tomy „Etnografii Polskiej” (V 1961, VI 1962). Przeglądem konkretnej realizacji programu badawczego była Konferencja MKKK w Smolenicach na Słowacji w październiku 1962 r. Dużym wydarzeniem była w maju 1964 r. w Krakowie, a zorganizowana przez Zakład Etnografii IHKM, pierwsza Międzynarodowa Konferencja Badań Kultury Ludowej w Karpatach, przy udziale 135 uczestników z Polski oraz 17 z zagranicy, na której ogłoszono 47 referatów w ramach czterech dzia-

lających sekcji: pasterstwa i rolnictwa, folkloru, rzemiosła oraz budownictwa. Konferencja była rzetelnym wkładem w poznanie obszaru Karpat i istotnym przeglądem problematyki badawczej. W trzy lata później (1967) odbyła się w Smolenicach II Międzynarodowa Konferencja MKKK z udziałem 82 uczestników ze wszystkich sześciu zainteresowanych i współpracujących krajów, łącznie z przedstawicielami ZSRR, którzy przystąpili do współpracy. Działo wówczas już pięć sekcji — doszła sekcja sztuki ludowej.

Konferencja w Smolenicach była niejako szczytowym osiągnięciem organizacyjno-badawczym. Szkoda, że nastąpił potem okres zastoju w spotkaniach międzynarodowych Komisji. Spowodowany był on różnymi czynnikami leżącymi głównie poza naszą nauką.

Dzisiejsza Konferencja jest zatem trzecią z kolei Międzynarodową Konferencją MKKK. Zorganizowała ją utworzona przed trzema laty w ramach istniejącego od 1975 r. Komitetu Nauk Etnologicznych PAN Komisja do Badań Kultury Ludowej w Karpatach. Członkom tej Komisji, kierowanej przez prof. M. Gładysza, jednego z głównych inicjatorów całego przedsięwzięcia, chciałbym na tym miejscu wyrazić serdeczne podziękowanie za poniesiony trud organizacyjny Konferencji.

W naszej Konferencji biorą udział przedstawiciele siedmiu krajów: Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Polski, Rumunii, Węgier i Związku Radzieckiego z akademikiem prof. Julianem Bromlejem na czele. W imieniu organizatorów witam serdecznie wszystkie po kolei delegacje krajowe z ich przewodniczącymi. Szkoda, że z różnych powodów nie mogli przybyć na naszą Konferencję tacy zasłużeni dla realizacji programu badań Komisji badacze, jak prof. Milovan Gavazzi, prof. Béla Gunda, prof. Ján Mjartan, doc. Ján Podolák i prof. Christo Vakarelski. Szkoda też, że ze strony polskiej nie ma na Konferencji pierwszego przewodniczącego Komisji — prof. Kazimierza Dobrowolskiego. Nie ma też znakomitego znawcy kultury karpackiej prof. Romana Reinfussa.

Wszystkim przybyłym na naszą Konferencję serdecznie dziękuję za udział i życzę owocnych obrad w efektywnej realizacji tak pięknego programu międzynarodowej współpracy badawczej. Wszyscy jesteśmy przekonani, że obrady nasze, zarówno plenarne, jak i odbywane w trzech sekcjach — folkloru, pasterstwa i budownictwa — przyniosą cenne osiągnięcia badawcze i staną się ważnym etapem w dalszym rozwoju działalności Komisji Karpackiej.